

1700-ԱՄՅԱ ՈՒԽՏԱԳՆԱՅՈՒԹՅՈՒՆ

քանզի Աստված իրենց հաղթանակ կտա, եւ իրենք կզախջախեն նրանց զորութիւնը: Իսկ եթէ նրանց բախտ է վիճակվել մտնելու պատերազմի դաշտում, ապա այն պետք է ընդունել արտի խնդրոյամբ:

Խիստ ոգետրիչ էին նրա խառնվածքայն աչքն խոսքերը, որ Ավարայրի ճակատամարտի ժամակայիցների նահատակության գործը երբեք չի մոռացվի: Ավարում էր, որ երկյուղը քերպի հավաքածուց նշանակ է, ուստի կտեղ է մեր մեջ մերժել քերպի հավաքածուցը, որով զվաճան ու երկյուղ կանհետանա մեր մտքից ու խոհերից:

Ճակատամարտը հայերի եւ
պարսկական զորքերի միջեւ Ա-
վարայրում ավարտվեց, դժբախ-
տաբար, առաջինների պարտու-

նակ իր մասնակցությամբ փայլուն էջ գրելու Ավարայրի ճակատամարտի մասնակիցների հերոսական տարեգրության մեջ, հայտնվեց ժողովրդի դավաճանների թվում:

Տիգրանի դառը ցույց տվեց, որ այլ չառ կարելու իրողություն: Պարսից արքունիքն ուսայբան մեծ երկույտ էր կրում հայ անախարաններից, որքան հայ իռզետը արծիշենրից, ուրոնք ինտեց բարոզներով ժողոպրիոն իտեց էին ապստամբրանահ: Հազգիքնոր դատարանը մեծիվան դատապարտեց ապստամբուրքան դեկավարներին: Երգապաղորի իրամանով քրանք ըշվեցին Կրկանից աշխարհ, իսկ երբ պարսիկները բուշանների դեմ պատերազմեցին՝ 454 թվին, կալանավորները

շեն երեցը, Ռշտունիիցի Զա-
շապ երեցը մահապատժի են-
թարկվեցին՝ անպատուում։
Մահվան ենթարկվեց նաեւ
Նյուշապուռի քաղաքի ռոգպե-
տը, որ տեսնելով հայաժանների
ենթարկվող հայ քահանաների
անկողնուր կանոն ու անսահ-
ման հավատը իրենց կրոնի
նկատմամբ ընդունել էր Քրիս-
տոսի հավատը։ Մահապատժի
շենթարկվեցին ծխախ խորեքն
եւ Արքահամ երեցները, որոնց
սկանչեցին կողմնից եւ արտը-
նեցին Ասորեստան արքունի
դաշտերը մշակելու։ Ապստամ-
բության մահապատժի առաջնորդ-
ները եւ մահապատժի ենթարկ-
ված հայ հոգեփորակած քաղո-
քիցները եկեղեցու կողմից դա-
վեցին սրբերի շարքը։ Ինչ կը
քարեթոււմ է կալանավորված

ՂԵՎԱՆՈՒ ԵՐԵՅ

ՎԱՐԴԱՆԱՅ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ

ԳՐԻՍԹՈՐԱՆՈՍ ԵՎ ԱՌԱՋԱՄԱՐՏԻԿ

նախարարներին
ապա նրանք, Հագ
կերտի հրամանա
քաղաքակցին Հնե
քաղաք (այժմ Հե
րաք), ուր մնացի
5 տարի: Պարսի
Հերոզ արքայի
արքայի օրոք հա
նախարարները ն
րում ստացան
բայց հայերին վ
րադառնալը ձգձ
վում էր: Մտնել
պարսից ծառայ
ական մեջ՝ նրան
յիմ-յիմ մասնա

ընկերությունը, բաժնեկատիրական ընկերություն կայունաճալու դեպքում կայսրությունը կարող է, մի կողմ դնելով Պարսկաստանին հետ կերպ՝ մայրամագրերը, միջանոսել հայկական խնորհի եւ պատերազմ սկսել: Մեծ դժվարություններ ու եղանակ եին պատճառում պարսկական զորքերին հատկապես Տայրյուն, Արցախում եւ Տնորիքում հաստատված ապստամբները, ուրում անգամ ապստամկում էին հայրենւմ պարսկական երկրամասերը:

Պարսից արքունիքը Հայաստանում նոր պառաքականություն սկսեց: Մի կողմից՝ ապստամբության ղեկավարների եւ քարոզիչների նկատմամբ հալածանքների շարունակվեցին, իսկ մյուս կողմից՝ հայտարարվեց ղավակների ազատություն, իսկ պարսիկ պաշտոնյաները հրապարկեց ստացան փրաշահումների ճանապարհով մարդկանց վերադարձնել իսլաղ տնունսկական կյանքի:

Չերբակավեցին ապստամբություն մտանկից շատ նախարարներ և վերջինիս մասակից նշանավոր հոգևոր գործիչները։ Չերբակավեցաների դատը տեղի ունեցավ Տիգրանում, ուր կաշկելի էր մտել Լևոնի Սյունին։ Պարսից արքունիքը, թեև լուծել նրա հետ համաձայնություն էր ապստամբության երկրորդ փուլում, նրան էր համարում ապստամբության իսկական կազմակերպիչը, ուստի նա ձերբակալվեց և բանտում ծանր կտուաքներից հետո մահացավ։ Ֆավոր այդ մեծ գործիչը չկարողացավ ընկալել դեպքերի հուսկին դժբաղդ և փոխա-

տողախիվիսկեցին Ապար աշխարհի եւ պահվեցին Նյուշապուրի քաղաքի միջնաբերդում։ Պատերազմն ավարտվեց պարսկական զորքի չարաչար պարտությամբ։ Չրապաշտական մոգերը, վառման իրենցից հետաձգելով, պարտության պատճառը բարդեցին հայ քահանաների վրա, որ իբր նրանց զորմամե հանցանքներից պատճառով Աստուծո գաղթացել է Պարսից երկրի վրա։ Եթե դրան գումարներ, որ պարսիկ արքունիքը արկատամբությամբ գլխավոր կազմակերպիչներ համարում էր հենց հոգեղեն գործիչներին, ապա պարզ կդառնա, որ մոգերի մեղադրությունը պարարտ իող գտավ։ Հազվեթափ հրամանով տեղե ու տեղը սպանվեցին Սամվել և Արքաիան քահանայերը, որոնք գտնվում էին նրա քահանու, իսկ Նյուշապուրի եկամվեհեղեղայտի համարապետը եւ նրան օգնականներ տրված Ձիկեմ մայպետը եւ Մովսես անդերդապետը քահանաներին սպանելու հրահանգ ստացան։ Ծառ լավ հասկանալով, որ նահատակված քահանաների սպանության վայրը կարող է վերածվել ոխտալվայրի, Հազվեթափ կարգադրեց միջոցներ ձեռնարկել, որ քրիստոնյայեցի շիմանմ սպանման քահանաների տեղը եւ նրանց մատուրները չդարձնեն պաշտամունքի տաղավար։ Հովվեփը, որ կաթողիկոսության ռեզուպացիի, Լեւոնդ Երեցը, Ռշտումյաց Սահակ եպիսկոպոսը, Արքայցի Մուշե Երեցը, Բագրատյան Երեմիայ օրոյի Ա.

տնային ունեցանք վաճառելու
մովտը կրկնվեցին աչքի ընկնե-
լով իրենց խիզախությանը: Ի
վերջոյ Պետրոսի բազավորու-
թյանը հեղեթորոյց տարւում,
նրանք հայրենիք վերադար-
ձան (465 թ.) 13 տարի անց-
կացնելով քանունը և արտա-
րում: Չնայած դավանանքի ա-
զատությունը իր տրված, երկրի
վիճակը խիստ ծանր էր: Վե-
րադարձող նահապարհներն
ստիպեցան ինչ գործել իմունք
որ պայմաններում էր դաստի-
արակէլ հայրենասերների 17
սերունդը, որ ընդամենը այն
տարի հետո փառքով պիտի
պանակէր իր անունը Վահա-
յանց պատմելիքի ուղագրա-
դաշտերում: Անմար իր մնացել
հայ հոգեւոր գործիչների հիշա-
կութք: Հայ բախանանքի երո-
ւսերունդը Վահանանց պատե-
րաւունք կով իր տանում ժո-
ղովորդն սուրբ Ղեւոնդի, սուրբ
Հովսէփի եւ հոգեւորականն
մյուս առաջնորդների անուննե-
րը շուրջերին: Ավարայրի ճա-
կատամարտից ընդամենը մի
քանի տասնամյակ անց նրանց
հայրենասիրական եւ կրօնա-
կան գործունէությունը վերա-
կել էր կենդանի առատակէ, որ
ոգնեցնում էր հայ հայրենասե-
րների, որոնք պատրաստ էին
հաճուն Հայաստանի անկա-
խության վերականգնման ան-
գամ իրենց կյանքը գոնէլ: Ար-
եւիկաբաւտեւ կայաքարի ար-
դյունքում, ապստամբությունի-
րի բռնկի մեջ, 895 թ. փոխու-
նէլ մահն հաւանք հայ թագաւո-
սունիների բազավորությունը:

ԲԱՐԱԷԷ ԶԱՐԻՌԺՅՈՒՆԷԱՆ
Պատմ. գիտ. դոկտր, պրոֆ. Եստու

ՆԵՐՍԵՍ ԱՐՔ. ՊՈԶԱՊԱԼՅԱՆ

USE YOUR XEROX[®] COPY TO PUSH THE NATION

Քարոզ՝ խոսված Մայր Երեւանում
2000 թ. նոյեմբերի 11-ի երեկոյան

Յանուն Հոր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն Սրբոյ, ամէն:

«Այսօր, զինանալի լուսոյն ծագողն ի խաւարի նստելոցս, զԳրիգորիոս Սուրբ Զայրադէսն եկայք վերադասուեցո՞ւք» (Շարական):

Մրբազան ճարակմանգիր, կարծեմ, հասուկ այստեղև ճոճի առթիվ է գրել հիշե-
լիալ գեղեցիկ հոդերը անելով, իմանալի լույսը փնտրող, խաղալի մեջ աղորոնդես
շեամբ մեզ հասած այդ լույսը Գրիգորի Մուր Դայրապետի միջոցով, ես եկեմ
վերսիսն լույսավերն նրան: Այսօր, սիրելի՛ հավասացյալներ, հասուկ ճոճ է Դայասա-
նյալց Մուրեղեկ Մուրը Եկեղեցուն: Այսօր եմ Մուր Գրիգոր Լուսավորչի աջի
կողմից եկալ ալեկանալու ես առաջիկ Մուր Գրիգոր Լուսավորչի մասունքներին
մերը: Եվ ահա այդ առթիվ հավաքվել եմ գիշերվա այս ժամին, երբ երկինքը լի է
աստերով, ես լիալուսինքն եմ երկնականարի վրա լույսալու լուսավորում է: Մենք ե-
կեղեցուն հավաքված, մեր հոգու ճրագները վերսիսն եմ առկայծում Մուր Գրիգոր
Լուսավորչի ճեխարի գայալսան առթիվ:

Գրիգոր Լուսավորիչը Հայաստան աշխարհի տեր, հիշատակ և ժառանգան արքայան հայաբնեւեւի, որովհետեւ մեր ժողովրդի և Սուրբ Բարդուղիմէոս առաքյալներից հետո՝ ուրիշ 250 տարի անց, Քրիստոսի լույսը բերեց վերահիւժ ծագեցնելու, Հայաստան աշխարհում: Այս անգամ, սակայն, զույգ առաքյալների միջոցով մեզ հասած լույսը չհաճեց: Տրդատ Գ հեղափոխ արեց յարձի եկեակ: Արեւադասեակ ընճարեցի, արեւականին և դեմական մարտիկ ժողովրդի հետ դարձի եկան, այսօրիսիս այլ ժողովուրդը դարձակ դեղիկ Քրիստոսի լույսը: Ո՛վ ի ժառանգեց այդ աստվածային լույսը, Գրիգոր Լուսավորիչը: Այդ լույսի պարտքը մեր Տերը՝ Հիսուս Քրիստոս եկակ: «ես մեւ Լույսն աշխարհի»՝ առող մարդը, որ Աստվածորոշին ե, իսկապեւ, աշխարհի եկակ, որդեգրի աշխարհը իր վարդապետութեամբ լուսավորի, այդ լույսը չհաճի երբեմ որ հոգիների մեջ, այլ մնա միջ տայամբ, շողորդի ու փայլուն երկար դարեւ: Տիեւ ի, Գրիգոր Լուսավորիչը մեծ չալարանման երեց, զառստախորդի եմբարկելեց, սակայն հառվիրառիցի՝ իր գերեզմանից, մեր մեւ Փրկչի մնան բարեբոլուն առակ ի իր հարաբարից հայրենի մեր ժողովուրդը հալակից լույսի բերեց, և այդ լույսը մինչեւ այսօր, երբեմն աղոթ, երբեմն լուսաւոր շողորդով մեր Հայաստան աշխարհի երեւակամարտի վրա:

Այսօր ենք երախագիտությամբ և շնորհակալությամբ հիշում ենք, որ այս փառա-
նոց մեզ փոխանցեցեք Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի Պարեգին Երեւոյ Հայրապետէի վա-
սիկան այցելության առթիվ՝ Նորին Սրբոյնուն Հովիտմենե՛րուոյ Երեւոյ Կաթող
դատի ծնունդ։ Աս Կամենորո դարի ակախաիին հրխսմնեական Էկումենիկ ոգու մեծա-
զույն գոխակաւանը եղավ։ Էկումենիկ ոգին ծնունդ է առել դեռեւս Նսրես Ընտրիկի
Հայրապետէի կողմից, սակայն այն չհարողացավ լիպելու և գոյատեւել։ Հետադար-
կանքն։ Քսանեւորո դարի սկզբին արդեն Քրիստոնեական Եկեղեցիներն անդրադար-
նանք, ու հրխսմնեւորոն ունի ի գոխկո իրեն գԶիխսոս, և մենք յայտալիւր լինք ճանա-
չելու միմյանց, փոխադարձ հարաբերության մեջ մտնելու իրար հետ հարողացկոյցայն
միջոցով՝ վերտեղեմի կաթողականալ համար այն ոգին, որ Ըսւոմնակեց մեկ դար, ծաղ-
կեց երբեմն, յայտնաբերմերի յայտնաւորել երբեմն կամենք, սակայն ի վերջո Կամենորո
դարուն, յայտնաւացավ։

[illegible][illegible]

«Այսօր երգում է եկեղեցին իր զավակների եւ հրեշտակների հետ՝ Լուսավորչի հիշակային համար. Փառքը Բարձրալին Աստուծո՛ւ» (Շարական):
Ո՛վ դաշեցիկ հայր մեր դարձիր հավակն Սուրբ Գրիգոր Լուսավորչ, բարի գա-
նա՛նք քեզ հետ Լուսը բոնիածին, ամեն:

լուսւս Ի՞ն հայրենի տուն Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածին, 2022.

ՎԱՐԴԱՆ ԱՅԳԵԿՅԻ (ԺԲ-ԺԳ դդ.)

[ՆԱԽՏՈՒԼՆԵՐԻՆԵՐՆԵՐ ՄԱՍԻՆ]

խոստովանությունը հաստատվել է Հին Ուխտի ժամանակ, իսկ Նոր Ուխտում խոստովանությունը փառափորյալ խորհուրդ է կոչվում: Բոլոր երբայեցիներն ուսյալ էին, ինչպես մարգարեն է ասում. «Ամեն մեկն իր եղբորը չի ասելու, քե՛ն «ճանաչի Տիրոջը», քանզի ամենքը նրանց փորձերից մինչև մեծերը, ճանաչելու են Ինձ» (Երեմ., ԼԱ, 34), որովհետև բոլորը գիտեին Օրենքի պատվիրանները: Բոլոր հանցանքների համար մեկ առ մեկ՝ հորքերով, նոխազներով գոհեր էին սահմանված, որովհետև ով մեղք էր գործում, դրա [համապատասխան] գոհն էր մատուցում տաճարում (տես Դեսո., Դ-Է): Չոհերը քահանայի միջոցով էին մատուցվում, եւ մեղանշանը քաղվորյուն էր ստանում: Իսկ նա, ով գոհ չէր մատուցում տաճարում, հայտնապես խայտառակվում էր: Ահա-րոնը վակասակիր պատմունան հազած քահանայապետ էր, որի պատմունանի վրա տասներկու ցեղի անունով տասներկու ակնաբար կար, եւ որ ցեղից որ թարցնում էին մեղքերի գոհը եւ չէին տանում տաճար, քահանայապետի պատմունանի վրայի համապատասխան ակնաբար խայտում էր: Եվ ժողովելով այդ ցեղի՝ ջուր էին մատուցում՝ իբրեւ հանդիմանություն, իսկ մեղապարտներին կրակով այրում էին: Իսկ ինչո՞ւ տաճարում բոլորը չէին քահանայի միջոցով գոհ մատուցում: Որովհետև ամենքն ուսյալ էին, եւ հորքի ու նոխազի [մատուցումը] նրանց մեղքերն էր հայտնում, այդ պատմունակ անաչում էին [գոհ մատուցելուց], եւ հետո, երբ Աստված հանդիմանում էր փորձանքներով, հայտնապես աղաղակում էին: Իսկ ովքեր [գոհը] մատուցում էին, շուտափուր կերպով փրկություն էին ընդունում: Մշտիկը քա-

րայտում էին արյան մեջ եւ [դրանով] ցողում մեղավորին (հմմտ. Սաղմ., Ծ, 9, Երբ., Թ, 19), նույնպես եւ կրակով այրված փորձախն էին սրկում մեղավորի վրա (տես Թվեր, ԺԹ, 1-10): Արարիչը, տեսնելով ժողովրդի՝ Օրենքի հետ կապված տարակուսանքները, մարդասիրությունից առաջնորդվելով, եկավ, որպեսզի վերացնի Օրենքի ծանրությունը՝ համաձայն կանխասաց մարգարեի խոսքի, ուր ասվում է, թե բնավ պիտանի չէ մեղքերի համար [մատուցված] գոհը (տես Սաղմ., ԼԹ, 7 եւ այլն): Նախկինում առանց արյան հեղման բողոքություն չէր լինում մեղավորներին, իսկ այժմ [Տերը] հրամայեց խոստովանել հանցանքները քահանային եւ քահանաներին [բողոքություն տալու] իշխանություն տվեց. «Ինչ որ մի անգամ կապեր երկրի վրա, կապված պիտի լինի երկնքում: Եվ ինչ որ արձակեր երկրի վրա, արձակված պիտի լինի երկնքում» (հմմտ. Մատթ., ԺԶ, 19), որովհետև՝ «Երկինքն ու երկիր պիտի անցնեն, բայց Իմ խոսքերը չպիտի անցնեն» (Մատթ., ԻԴ, 35): Բանգի խոստովանությունն արքայության դուռն է: Արդ, մեր Տերը՝ Հիսուս Քրիստոսը, որ այս ամբողջ փրկությունը հրաշագործեց, մեզ Իր Աստվածության համար բնակարան ու տաճար դարձրեց եւ խոստացավ մեզ հետ լինել մեր կյանքի բոլոր օրերում, նույն Ինքը՝ Տեր Աստված, բոլոր սրբերի բարեխոսությամբ ու աղոթքներով, Իր ճնորդի տուր Կույսի հայցմամբ, Քրիստոսի նախապես տուր Սուրբառնության արյան հեղմամբ, մեծ Կարասկետի Հովհաննես Մկրտչի խնդրածքներով ու աղոթքներով, տուր Գրիգոր Լուսավորչի՝ Քրիստոսի վկայի հառաչմամբ, տուր առաքյալների, մարգարեների, բոլոր մար-

տիրոսների եւ համընդհանուր սրբերի աղոթքներով բոլ ամբողջ աշխարհին խաղաղություն տա, քահանաներին՝ ուղղափառություն եւ անդորրություն [Քրիստոսի] հոտը հոգեւոր սիրով հովվելու համար, եւ բոլ [շնորհի] Դատաստանի ահեղ ու մեծ օրը պարգևեն համարձակությամբ ու զվարթանք կանգնել Քրիստոս հովվապետի առջեւ: Թող Տեր Աստված հավատացյալ բազմություններին պարզեցի պատերազմների մեջ հաղթություն, բողոքի նկատմամբ խնամակալություն, հակառակորդների սրտերում ահ ու երկյուղ [դնի], բազմությունների սուտերները գորացնի նրանց բշտամեղքների փրկությունների վրա եւ մեր իշխաններին էլ բոլ քաջություն [տա], գործություն եւ հայրական գութ ու սեր՝ իրենց իշխանական վիճակի եւ հպատակների նկատմամբ: Թող դաշտերին պողոթներություն, քաղցր ցող, բույսերին ու ծառերին բեր-բատությունն առաքի, բոլ Իր ամբա-ծածուկ Աշով պատասխարի [մեզ] բոլոր փորձություններից, եւ մեր Տեր Աստուծոց բոլ բոլոր ննջեցյալների մեղքերին ու հանցանքներին բողոքություն լինի, իսկ մեզ՝ մեղավորներին էլ՝ ողորմություն: Նրան փա՛ղ ուր հավիտյանս, ամեն: Արդ, ով եղբայրներ, ըստ խոչի հրամանի՝ ամենից փութացե՛ք խոստովանել մեր մեղքերը, ապաշխարե՛ք եւ բողոքյալ [խոսքեր] լսել քահանայի բերանից, որպեսզի Քրիստոսի ահավոր աշխարհի առջեւ արձակված լինեք [ձեր մեղքերի] կապանքներից: Մի՛ նայեք քահանային իբրեւ լույս մարդու, այլ իբրեւ Աստծո իրշտակի, որովհետև նա է տերունական խորհրդի ու Աստծո ահավոր սեղանի սպասավորը, Աստծո եւ մարդկանց միջեւ միջնորդ՝ խոստովանության միջոցով [մարդկանց] Աստծո հետ հաշ-

տեցնելու համար: Որովհետև Աստուծոց օտարացածներին քահանան է մոտեցնում, ինչպես որ անառակ որդին, դեմ հանդիման կանգնելով, հառապանքով ընկնում է հոր ոտքերը եւ ասում. «Հայր, մեղանշեցի երկնքի եւ քո առջեւ» (Գուլ., ԺԵ, 21), եւ հայրը ծնողական անհիշալիքությամբ ընդունում է նրան, գորովալից սիրով համբուրում եւ չի հիշում նրա ապերախությունը, այլ մատանի է դնում նրա մատը, կոշիկ [խազցնում] նրա ոտքերին եւ կերակրում նրան տեղումնական սեղանի վրա գտնվող անմահական Հացով ու կենարար Բաժակով: Դա է այն, որ կոչվում է պարարտ եւ անարատ գաղ՝ միշտ մորթված եւ կենդանի, այսինքն՝ դա Փրկչի Հիսուս Քրիստոսի Մարմինն ու Արյունն է: Ով եղբայրներ, լսե՛ք եւ մտապահե՛ք ձեր մահվան ահավոր ու ստակալի օրը: Մինչեւ ցավերի մեղքը, երբ այդ օրը [մարդիկ] քնած են լինում, գրկվում են Աստծո պարզեցներից, որովհետև ամեն օր, երբ արեգակը մայր է մտնում, իրշտակը երկրից երկինք է գնում եւ Աստվածության առջեւ տանում մարդու աղոթքները, դրանք սփռում եւ ասում. «Տե՛ր, ժառանգը, որին Դու ստեղծեցիր ըստ Հո պատկերի եւ նմանության, ահա իբրեւ անասուն ընկած է իր անկողնու վրա, բերան ունի եւ չի խոսում, շրթուք ունի եւ չի բարբառում եւ փառք չի տալիս Հո տուր անվանը»: Արդ, «Երանի՛ այն ծառային, որին Տերը, երբ գա, արքուն կգտնի, ճշմարիտ եմ ասում ձեզ, նրան իր բոլոր ինչքերի վրա [կերպակցով] կկարգի» (հմմտ. Մատթ., ԻԴ, 46-47, Գուլ., ԺԲ, 43-44, 38):

Գրաբանք բարձրանեցին
ԱՐԱՄԱ ՍՐԿ, ՍԱՐԳՅՆԱԸ
Եւ ՅԱԿԱ ՍՐԿ, ՊՈՈՇՅԱՆԸ

ՈՒՆԱՏԱԳԱՆՅՈՒԹՅԱՆ ՄԵԿ ՕՐ

Քրիստոնյա աշխարհում ուխտագնացությունն ասվածություն էր: Քաղաքացիական կրթությունը Բազմապարհ քրիստոնյաներ բոլոր ժամանակներում ուխտագնացության են ուղևորվել սուրբ երկիր եւ իրենց հաղթանքը մատուցել սուրբ վայրերին, որի ընթացքում կատարվել են հրաճենք եւ հիվանդների բժշկություններ: Քրիստոնյան 1700-ամյակի կապակցությամբ 2001 թ. ուխտագնացների բազմաթիվ խմբեր ուղղություն

կվեցնեն դեղիկ Սբ. Էջմիածին: Ուխտագնացությունը հայերի մոտ սրբազորվել եւ դարձի ընթացքում ազգային ինքնասիր դիմագիծ է ստացել: Հայաստանում գոյություն ունեն մի բարձր սրբավայրեր, որոնցից յուրահնչյուն ունի իր հրաճալի դասությունը: Սիբաբանական կյանքի աշխուժացման լավագույն ազդակներից մեկն էլ ուխտագնացությունն է: Մնասենքի 20-ի վաղ առավոտյան, երբ երկինքը բարակ ամպեր

էր մաղում, ուխտավորների մեր փոքրիկ խումբը, առաջնորդությամբ Ս. Արսակ վրդ. Տիգրանյանի եւ զվարթությամբ Փառեն Ե. Պիսկոպոս Ավետիսյանի, ուղևորվեց դեղիկ Գառնի: Մեր ուխտագնացությունն սկսվեց Գառնու ձորից, երբ Ազատ գեթի ձայն արհիւ բարձրացող լեռնային մեղ արահետով բարձրացանք դեղիկ Հալվոցաղի հրաճալի վանական համալիր: Այստեղ ակամասես եղանք հայկական ճարտարապետական ճանաչարհիկ, բայց, ավա՛ղ, խոնարհված աճառների բոլիկ: Փառեն սրբազանը մասնագետի աչքերով գնում եւ ամեն հանդակ ու հալսե եւ բացատրում սարկավագների: Եւ մի հանդակ մեր աչքին վոր խաչաքեր եւ զարդանդակներ լուսանկարեց: Հայր Արսակը հիգորություններ եր ժառանգ ճախորդ ուխտագնացություններից: Լեռնային բարձրադիր բալիդներով մենք բարունակեցինք մեր ճանաչարհից:

Լեռը, որի վրա գտնվում է Հալվոցաղի վանքը, սկզբում մեզ հանապազելի եր թվում, իսկ երբ հաջողվեց հարթահարել բարձունքը եւ մոտենալ վանքին, այն վերածվեց մի սովորական ուղարգ սարի, իսկ երբ հեռացանք

այնտեղից ու մեր ճանաչարհին ուղևեցինք դեղիկ Ս. Ստեփանոսի վանք, լեռն արդեն մեր աչքին փոքր բլուր եր թվում: Այստեղից էլ լեռնաշխարհի հեռանկարային ընկալումը: Վանական այս համալիրը եւս հայոց աշխարհի խոնարհված ու կրակավեր վանքերից է: Ինչպես Հալվոցաղում, Ս. Ստեփանոսում նույնպես, ճղանքը հոգեւոր երգեր երգեցին, եւ ինձ թվաց, որ երգի կենդանի ոգին փոխանցվեց խաչաքերին, որոնք էլ մի մոտեցնելու փայլեցին իրենց բազմադարյա հրաճալի զարդանդակներով: Ուխտավորներս մի միսք էր

հուզում, թե կգա՞ արդյոք այն երջանիկ օրը, երբ մեր վանքերը կրկին ճառագեն իրենց նախկին փայլով: Երեկոյան մեր ուխտագնացությունը իր վերջնական հասավ Ս. Գեղարք վանքում (Այրիվանք), ուր մեզ ջերմորեն ընդունեցին վանահայրը՝ Ս. Ղուկաս արեղան, հաչիկ ուրարակիրն ու Գեղարք սարկավագը: Այստեղից էլ լավագույն տղապություններով եւ հոգեմեծ գործած վերադարձանք քրիստոնեության դարբնոց Սուրբ Էջմիածին:

Ամենակ ուրարակիր
ԱՐԱՄԱՆԱՆ

Կոստան Զարյան

Նկատված է մեծ աղետներից հետո երկրագն-
դի բոլոր ճանապարհների վրա սկսվում է շենդա-
գին մի վագֆ: Մեկնում են, գնում են, - ո՞ր, կա-
րելու չէ, գնալ, գնալ...

Տարածությունը անծայր սահմանի նման ծածկում է զգայուն այդ հոգիների սարսափը, հեռավորության ծայրին դաժանումը կաղույս դար է դառնում, բազուկները լայն բացվում են, եւ մագների մեջ փափն ենկայն սուղոցներ է հյուսում:

Լեւ ի դռնախօսութեան վայրը, ստեղծել հոգեւոր հարցախոսությունների մեր միջոցները, բնօրգելն վարելիությունների եւ փորձակությունների անտուրը, ցնցելն Ֆիգիակական եւ քաղաքական, մանավանդ ներքին խաղը եւ արհմտակա ծառակ երբեք չվերադադրող «վերջին կէտն» այնպսպան հիւրգոնի վրակ, վաղեքն խիս մի անստակոն օրգադակավաճ զաւակն նման եւ ցանկացաճ վայրը հասնելն անմիջապէս ընդիմ մի ուրիշ ուղղութեան մեկնելու համար...

Անհատը խուսափում է ինքը իրենից: Խուսափում է որովհետեւ քողոք-բախաբախու կապերը կտրված են, որովհետեւ հոգին փորձրկած ծովի վրա երեւում է, եւ որովհետեւ ետզանքը իկվան լազին ձգտւմ է իրականոնքյա զգեստներ առնելու, ու կյանքը կյանք է որոնում:

Հռոմեական կայսրության անկումից հետո գրեթե ամբողջ միջին դարը թափառականների և մսահոգ ճանփորդների օրջան է:

Մարդիկ հարյուր հազարներ լաւով են լեւ-
ներ, երեւով անառներ, լեցուն են խաւա-
ներ, քաճաղուն են ժայռի կասարներ, ընկ-
նուն են ձորերի վեր կամ ճանապարհների վա-
նորիկների հետ խոտուն են իրենց նեակույթա-
նախի: Ու ախ, քրտաբեղիների կողոզն են փո-
շոտ ճանապարհները, ուր ծանր էլայելո՛ւն
են զալիկ դյուցազններգալան մեծ եղբեր
դղայների կաճաններ, որոնց վրայից արտասա-

կուն են խխնջող դեմոկրիտի դասնությունները, երևի չունեն ճերմակ ողորդությունների արժանաբերող զանգեղներ: Գյուղից գյուղ եւ ֆաղափք ֆաղափք սանող ցեխոս խաղողիների մեջ ոճնարքիկ վառնականներ են մխրձվուն եւ ընթրոս արկածախնդիրներ, միայն դարձաբոսների սալ երկարող անցեղներն ստառաղուն է փայտնական Ֆամնուս փիլիսոփի ողորդախնդ եւ մնարեգական սպելքը:

Եւսիս Ա. Ավգոստինոսը, հետո Իռաին դե Ֆորդը ու աղա Ս. Ֆրանչեսկոյը թափառական մտաբաններն են, անհաղ անապատականների եւ օրջերգակ բանաստեղծների լիրան վրա շատեան վող ծառերի նման աղոթումներից երկրային եւ երկնային կրօնա-փիլիսոփայություններ են կառուցանում եւ մշույլուն նման վազվզող այդ ամբողջութեան օրջից երգ եւ նսածուն են դուրս հանում:

Վերածննդյան օրջանի Պա Վինչին հանգիստ
չունի: Պետրարի կառից չի իջնում, եւ Էրզն
անդադար թափառում է:

Սակայն կատարի ճանփորդների դարը սկ

սում է Նաղդիբունի հետ: Եգիպտոսը, Մոսկվան ու ամբողջ «համալորությունը»: Ուժանակի գրականությունը երեակապական մի ձիվ վրա մտնակուն է անապաշը: Նարդիբուն, սուրը եւ արաք կանանց բոժոժմնը արդեն կըծի խալիւնիսի վրա մեկ-մաժոժն հեճանքն էլ երազվոն հոռետեսանքն գլոյրօրինը են ղոլորն, եւ Մոսկվոյ Մեքեւեւ գլոյնգլոյն աժան կսավնիի մնջ քալակ է գալիս:

Բայրոնը, Շասոբրիանը, Լամարթինը:

Այդ մեծամեծների օրթունքից կախված հայերը իրենց մասին բարյացակամ կարծիք են մուրում, եւ Պոլսո մսավորականները լոսոսի ժամին հանգիստ մնալու են:

Կեղծ Իսրեղեմների այդ շուկայից ազատվելու համար դեհե էր, որ Սաադուլը արյուն եւ մաղծ փսխեր դարուն Պիեռ Լոսիի սնդուրված դեմի վրա, եւ դեհե էր, որ մենք մեր լեռների վրայից լայն աչիբ բանայիմք Բաղադակրկած եվդոյի գավեթի վրա:

Հիմա էլ հեռավոր Արեւելից հերթն է:
Ժողովուրդ, պաղծիկ, սուրան:
Մեծ կատաղածը բոլոր դուռները խորհակել է:
Օպկիանորի վայից աստիղ նամակի կասարիկ
կարծիքն ալբունը եւ նստել: Դիվանահայկական
նամակաբեւերնից լայտլասկներու մթաջգրպալան
նկարագրական գրականությունը փոփոխ է կը
նամոտողիկ անուռ է անուռ: Թիքեթը դր դալալ
լեռանը դիւրու է Ժադիկի կազմինը, եւ այն
չէն ուր ժամանակիկ կունցահայկական անմահալ

աղսնի խորհուրդներն էին ամփարված, այսօր բարդ կոկսեյլների խառնիխուռն վարդապետությունն է ֆարոգվում:

Ասպածոթյունը կախված սավանի նման
 ֆանիի սակ ծալվել է: Հեռավորությունը կաթաղի
 տեղը է: Ամեն ով վազում է, թռչում, ճախրում, դե-
 ղի անոռո մի հայրենիք, ամբողջական մի վայր,
 ուր հոգին կարողանա խոսիլ ինքը իր հետ:

Այդ խորհրդածությունները անում էի երեկ...

երբ սխալմամբ իջա Մեհա, եւ որովհետեւ իմնա-
ւառժը արդեն մեկնած էր, ստիպված եղա դարձ
կառ առնել: Սպելնոյի քերակղզիի վրա գտնվող
Պոզիսանո գնալու համար:

Միջոց խուսափած են այս վայրերից: Ասողի են ռուսովոր արեւելի են անմեղաբարձական իմաստով: Գունավորված բացիկի այդ գեղեցկության սակ ղոմղակ ինչ-որ մի բան կա աղջ եւ շիրուկ (սափ, չոր լամի, խորակ), որ չեն սիրում: Սակայն Մեսայից Պոզիսանոն անող ճանապարհի օժտված է անուրախալի հրաշոյրով:

Բարձր, ժայռոտ բլուրներ, նարինջենու տար-
սեգներով շրջապատված ողոր ճանապարհներ,
բլուրից ի վեր մազլոցող, սանդղախավոր հուններ,
կանաչ մացառներ, աղծկալից ջրվեժներ, կա-
ռույց երկինք եւ մութ լազուր այն ծովը, որտեղից
դուրս ե եկած ամբողջ Յելլադան:

Հայաստանից մեկնելուց ի վեր այդքան երկար ճամփորդություն ձիավոր կառնով չէի արած։ Այդ կառները միշտ էլ հիմն են, ձիերը՝ միշտ նիհար։

Եւ կառաւարանի երկար մտաւր՝ քարի: Փոսերի
դասճառով քաճը ժայռերը աչեիս առջեւ դա-
րուն են, մարիմբենիները մոտենում են եւ հեռա-
նում, իսկ գունավոր զանգակաւները, որոնցս
խաղաղությունը ծանր էրեւա, մեր ընդ մեր
ծայրում են:

Մարդ իսկ չկա: Իսկապես, ո՞ր են այստեղի բնակիչները: Նայում են տուներին, ոչ ոք չի երևում: Ահա երկու ժամ է՝ գնում են, երկու-երեք մարդու հազիվ հանդիպեցին:

Միհր Նույն դաճանալով, ինչն էլ իրիմի, նույն, գրեթե անսահման ծովը։ Մարդը դրախտան է այդվան ծանծաղիլ՝ Է... Հարց ու փորձ են անում։

Երեսաստորները մեկնում են հեռավոր երկիրներ։ «Ի՞նչ են ուզում, որ անան այս ժայռեր մեջ»։ Լափերցիներն համ ժիբնին են իմանալ մո՞տ չունի, ի՞նչն իրեն կանամ էլ, մո՞տ է տալու սեղ եղանակին եւ փաշել։ Եվ մո՞տ է տալան եղանակին, երբ գալիս են օտարականներ։ Լափերցին, ժիբնի, օտարականներ։

Պատակ գերմանոփիներ: Չամուսնացած անգլիացի չոր երկայն աղջիկներ: Ինքնամե, իրենց փչացած ամսոնխով եւ չխաղողով սիրի իլեւանից անորոշովին չարված, մենակյաց այդ արաւանները ժամերով զրոսնում են, մնում եւ շարքեր մի անգամ երկար եւ սրտառուչ նամակներ գրում ականիական մի գյուղի վարժուի թաւեկանովով:

Ծովափին ձկնորսները, չնայած խաղաղ ծովին, դառնալով սղախուն են, որովհետև չ'արժեն ձուկ բռնել:

Փորձում են երազել:
Երազը իմն իրեն դուրս է եկել եւ առանց իմ
մասնակցության չորս կողմը թափառում է: Միջ-
քը ղեկն չունի կառուցանելու, անեն ինչ իր տեղը
է, դս վաղեմի բանաստեղծական ընդունված
սկզբների:

Ասանուն են, որ երբ հարուստ լինեի, մեր դարբերականների վաթ թառած բոլոր ածան ախախնեին այս վայրերը ախուր կը դրեին:

Կապույտ երկինք, ծաղիկների երկ. երբ կանոն հանուն են Դոգհասուն աղոն են Երկը: Բարայի մոնդը դուրս են գալիս ու մարդ: Դոյա- կար ծերունու ճգնալիս ու զիջար, երկայն են մակ մագեր, լայն ճակա, հույն փիլիսոփայի մեջ աչիւր, կորմոր դուրս ցցված, մեղին չվանն գոնի, ունեւր բոլիս:

Ահա, աճածուն եմ, բնության եւ խորհրդի
մարդը, այս վայրերը լաւված մեծակայաց տեղա-
դաւածը եւ փիլիսոփան: Կառնից իջնուն եմ եւ
մոտենում նրան: Կրօնին տախտակի մի կոտր է
կախված եւ վրան մեծ անգլիներն տառնով գր-
ված է.

Blind (կույր):
Պոգիսան

«Մտփի հավիտենական ծամփորդը»
(1924-1961) բարփց

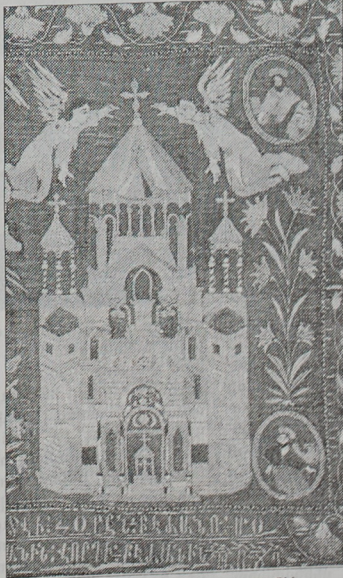
ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑՈՒ ՆԿԱՐԱԿԵՐՏԿԱԾ ԿԱՐԱԳՈՒՅՐՆԵՐԸ

Սիջնադարյան դասկերացումներով մարդուն թված իզուր իմաստներ ընդունելու կարողությունը դրսևորվում է որոշակի գազաակն դասկերների միջոցով: Այն մի սկիզբում եկեղեցու որմերը զարդարող սեփականակն սեփական է, ձեռագիր մասյանը ծաղկակակն, նաեւ տուր խորհուրդներ կատարելու ժամանակ գործածվող դրվագազարդ առակակ, Որաշիտակ հանդերձման, քաղաքայու, ծածկվող կան որեւ այլ առակակ: Հոգեւոր միջավայրը ներկայացնող է հավաստիւ ներեցված այլ ամենը իմ ամրոցը, քյուլն է կազմում, ուր իտրկվածք, ձեւը, գյուլներ ծառայում են նույն նշանակակն արագաշարժակն ասակածակին նուրբում, ինչոքեւ ներկայացվում է իզուրը իւրիւրի նմանատուրյուններում:

Հայ եկեղեցու լուսավորչական պաշտոնական հոգևորականները հանդիպում են Ավետարանի կազմերի, աջերի ու մասնատվածների, հայրադատական հանդերձանի, ծածկոցների եւ վարագույրների վրա:

Չեռագործ հյուսվածքների մեջ առանձնակի ուշադրություն են գրավում Ավագ խորանի վարչությունները, որոնց նկարագրողները մեծ հետաքրքրություն են ներկայացնում միջնադարյան արվեստի զուտ նյութի համար:

Մեր երկրում զարթոնքաբար կրկնվող ահա-
վիրների եւ ծեղագործ հյուլավաճճների նորու ու
դուրանաճ լինելու լուսանառվ վաղ օրանից ան
նշեղանդորնորան մտնողներ չեն լուսառնվել
իմեյան նկատել է հայ մակալուրի երանսառն
Քարեղեն Յոճեղանիքը. «Ստեղանգործ հյուլավաճ
ներ ժե արեղեն արուր չեն հասել նոր ծեղներ».

Մայր տաճարի Ավագ խորանի
1741 թ. վարձագույրը

Դառախարակած գործին ներ վարադյուրներն ավելի ուր արշահինք են հիմնականում ստեղծված 17-18-րդ դարերում: Տեղին է նեւել, որ դրանք բարձուն ասեղնադրեթոյ յորինակած 17-րդ դարից են, իսկ դաշեղու տեղինիլդոյլ արվածները հասուն են մինչեւ 19-րդ դարի սկիզբը: Ան՝ ասեղնադրեթոյ միջնուրկն վարադյուրներն ունեն վնարադրեթոյն Բավկականին: Բավկականին են չափի (իլդիդիլին) որ սվայլ եկեղեցուկ Ավազ խորանն է) կտորի ծաղկաւոյն Եղազուրան ներուն արվուն են բնմասիլ տեսարաններ, որոն երբեմն դասավորված են իլի ամեն բարվո: Միջնադարյան արվասուն քնդունված ձեւով վարադյուրներն վրան յունկոյն արվել են դաշեկին բովանդակալոյրուն յուսարանով և իրասականիլ բազմաթիվ գոյթոյրուն, որոնցից հայտաւոյն վերջինս արմեւադուր տեղինլոյրունեն են յուրանակուն սվայլ գործի ստեղծած ժամանակ, յիկիսիսանք են եկեղուր և եղիլհուակի մասիլ: Մի գոյթոյրունեն ղեզու են եղիլհուակի մասիլ: Մի գոյթոյրունեն ներ հանդիտուն են էջմիածնի Սայր ճանարի, Սր. Ասրիս, Սր. Աւսկանածիլ, Սր. Թովմայի, Սր. Գլոյիկ եկեղեցիների ամուններ:

Եթե մի ուսուցիչ արժանանախախտվում է: Վարչապետի եղբայրների հրեշտակներ են: Կամ անվավերա հորինվածի համար, ապա, նրա խաղաղությունը համոզմամբ, ե ուրեմ ճշտվում էր նրա իրենցում են մանրանկարչություն են կա: Երևանի արվեստի խորհուրդի են անվանաբերների մկարչություններ: Տարբեր վարչապետների վրա են կամ երկու տարով ձգվող ծաղկանկար եղա: Գոյություն են ուրուսի հրեշտակ դասակարգ են թույլաբերների մեջ ամուլի հրեշտակների գլուխ:

վրա, ինչպես մանր առանցքի շրջանակներում, ինչպես առաջադրված է չորս անակոմեմորում չորս ավելաբարանցիկ խորհրդարանական դասակարգում։ Ավելին էլ մահի բնույթն օրինակում։ Հայաստանի ազգային դասակարգումն առաջինը իր 17-րդ դարի վաղապոյնի կենտրոնում առնչաբարձրված եկեղեցին ունեցող չորս շրջանակների մեջ, քանի որ իր սեփականում են, եզրագույնում վա ճանաչում առաջադրված դասակարգում, անկոմեմորում չորս ավելաբարանցիկ իրեն խորհրդարանական, յուրաքանչյուրի ձեռնի բացված գիրք Ավետարանի առաջին շողերը գրված։ Ավետարանիչների դասակարգումն այս ճան հայտնի է ձեռագիր մատյանների անվանաթերթերի վաղապարզումներին։ Մայր Աթոռ Սուրբ Եջիմիանի գանձանակը ցուցաբերող Մայր ճանաչման լիակարգված երկու վաղապարզների վրա (1705-14 թ. 1741 թթ.) առնչաբարձրված է չորսին իր հիմնադրումը,՝ առնչվող հայ թեոլոգիների արձագանքները։ Մայրին եզրագույն ձևակարգումն մեջ իրեն են հայտնող թեոլոգիները իրենց ավելին գրված է խաչի, ուղղախաչապ եզրերին ճանաչում առաջադրված վաճառքներ։ Հայոցի ճանաչումն մեջինքների կազմված ճան արդարապես անկոմեմորում դասակարգում են չորս ավելաբարանցիկ իրեն խորհրդարանական։ Իր 1805 թվականի իրեն վաղապոյնի եզրագույն իր հիմնական մոտեցումն ունեցող թեոլոգիները իրենց ավելին գրված խաչի ավելին են, որով սարձված են արձագույն իրեն մեջ առնա համադասական միջավայր ստեղծելով սերունդական չեղարանների համար։

Շարունակությունը էջ 6

ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑՈՒ ՆԿԱՐԱԿԵՐՏՎԱԾ ՎԱՐԱԳՈՒՅՐՆԵՐԸ

Սկիզբը՝ էջ 5

Վարագյուրների հարցարանում առանձնահատկ սեղ են գրավում բնօժանի հորիզավաճեցը, որոնց ընդգրկման առանձները բավականին լայն են: Վարագյուրների վրա ենթնում են Յհո ու Լոր Կակախուրի ավանդակալ ենասարանների առանձին լույսերը: Եվ տնունակալ լույսերաշարը օնծառասարը ներկայացվում է հեհարիի խնրավորուններով երբեք համարվելով Յայոց Եեղեղնու լույսնորթյանը նկիրված հորիզավաճերի հեհ:

Տարբեր վաղադրյալների բեմաձևի ժապետների ուսումնասիրությունը բերում է այն եզրակացության, որ դրանք ընճարողներ են դասավորություն դադար հր առեակի ազդեցությունը եւ թողել եկեղեցու ներսի հարաբարներ: Եւեմ, որ ընդունված կարգի համաձայն շաղի եկեղեցին Ավագ խորանը ազդարարում են մանուկ Յիսուսը գրկին Աստվածամոր, խորանի կողային ժապետը սասնելին առաջանելի, մարգարեների եւ մեր եկեղեցին հայրաթեմաների ու վարդապետների ժապետները: Քրիստոսի ճգնաժամային սեսարաներին վաղադրյալների հարգանքում սեսնում եմ այս սեսարաներին հեռախոսի խմբակայուններ, որոնցից իրենցական իմ ամբողջ: Մայր Աթոռ Սբ. Էջմիածնի գանձանակը հոգսհամակող 1663 թվականի դպցել հարգալուրի բաց հողագույն կեսակ վրա սակ աղյուսաղյուս, որպեսզային եւ ռազմանակալուն ներկերող արված եւ ունեակակ ժապետներին իրողիգանակ երկու ռարվող են դասավորված: Ներեկի լայն հասակի կենտրոնում «հաշիվություն», աշից «Աստվածամորը մանկան հեռ», մայրից «Աստվածամոր վերահովիտներ», ավանդակակ ժապետագուրդարքը սեսարաններն են: Կերեկի նեղ հասակում կամարանեկ վերնամասող ողորան կողմերի մեջ, սեղ եւ գրակել Քրիստոսի ճգնաժամային հեռակները ժապետները «Ավետում», «Սուրբի երկուդապություն», «Յաւունդդադար», «Այրություն», «Մայնամակերություն», «Սուսհ երուսաղեմ», «Իսկական», «Համարածում», «Հարություն» եւ «Աստվածամայրը մանկան հեռ»: Իսկ երկու կողմերին առանցին օրգանակները: Սբ. Սարգիս. Սբ. Գեորգի, հեռակներին ու սրբերի ժապետներն են:

18-րդ դարի լացեծ են գունազեղ վարագույրի կաղապս ֆոնին, երկու շարվող առանձին կամարների ներսում հեծելայ սեռաբան ենք են դասավորված «Պայծառակերտություն», «Խաչիչը բլրում», «Խաչիչը իջնում», «Քրիստոսի չարչարանները», «Յուն քառնում», «Յուդաբեր կանայք գեղեզման մոտ», «Սուսնը եւ Ե. վանդ դրախտ», եւ «Մարտունո դրախտից»։ Այ. Ռոմվայի եկեղեցու նկարաբեմերը 17-րդ դարի մեջ վարագույրի երեղվածքի առ-ծիվների բարից կարգված եղարացուն ներսում դասվելով են հասավով մեկ կանգնած չորս ավեսարանիցներ իրենց խորհրդա-անհանձնելով եւ Սուրբ Գրվող 1805 թվականի վերտիչայ վարա-ցույրի կենտնադարի, իր մեծ չափերով առանձնազեղ դասվելով «Սազվածակները սանկան, Ար. Սեփիանոսի եւ Ար. Յովիաննեն Մկրչի հետ» ավանդական հորիվածքի մեջ ենհանրի շարձարդ-մն են սեմուն։ Սազվածամո զվաճվերուն տարման կամարի

Տակ, նրա զվխն թագ բռնած հեծեսակներն են դասկերված, իսկ Ասեփանոս Նախավկայի ոտերի մոտ՝ գառ՝ հետելյալ բացառադ-
րով. «Պառն Աստուածոյ որ բառնայ ըս մեղս աշխարու»:

Կենսոնական հորինվածքի շուրջը՝ ճասներեմ առանձին կամարների ներսում, շեղավորված են առաջյալների եւ Հայ եկեղեցու սրբերի դասկերներ, այդ թվում՝ Սահակ, Ներսես, Հակոբ Մծբ.

1805 թ. դաջե վարագույրը
(«Գանձատուն» ակբոմից)

Նա հայրադեմների, Գրիգոր Նարեկացու, Աբ. Գայանեի, Աբ. Շողակաբի, Մարիամ Մազդադենացու, Պողոս, Պետրոս, Հակոբ եւ Թադեոս առաքյալների:

Մի Ժամ Գնապալարյո՛րնե՛ր հորիվաճաճե՛րը՝ նվիրված են ձայն եկեղեցու դասնորմերը։ Դրանցից հնագույնը 1613 թվականին Կարինում ստեղծագործված մեկ քարծախսյալ գործ է։ Կամրի՛ն ա՛ստիկ վրա սահելուս ոսկեպոյն՝ ծաղիկների ֆոնին՝ մասկերված է Գրիգոր Լուսավորիչը՝ հովվալսեթի հանդերձամով, աչք՝ օրհնվու՛ր, դուրևո՛ւ, ծախ՝ ծնունդ՝ կրօնի՛ն սեղան՝ գրվով, այնուհե՛, հիմքին՝ ընդ հովված է միջնապատկեր՝ արևելսւո՛ւ։ Ու՛խ, արա՛թք՝ բեթեր՝ ընդ ապետախորհրդալսե՛ր՝ խմանձով՝ վերադարձվել՝ են՝ հովվալսեթի՛ մատկապատգուր՝ ընձի՛ր ու՛ հանդերձամի՛ մանուհա՛սաններ։

Միջնադարյան արվեստում արձանաված «Գրիգոր Լուսավորչի յեսիլի» կամ «Էջմիածինի հիմնադրումը» անվանումով ավանդա-
նապես հորինված զրավել է նաեւ ռուսական վարդեսների ուս-
դրությունը: Էջմիածին Սայր խաչքանի նմիջաբեկված, գեղարվե-
ակաւ փայլուն կահարումով առանձնազարդ, այս քեմպով երկու
վարագույրներ հիւսաւեակցիմ վերեւում: Դրանցից 1741 թվա-
կան ատենագրութեամբ Կար Գրիգոր Լուսավորչի կողմից, լուսնե-
րէն է աղօրթի իրով ծնեղեր կրօնի, չոխս, արքայական հան-
դեանովներ է խոյզ գլխով Տրդատ քաղաքիւր: Էթե նկատի ունե-
ման այն հանգանակներ, որ խոյզազուրիք քաղաքիկ լուսնեւերներ
արձանաված են եղել 4-7-րդ դարերի ամառակազարդ կրորդների
կայ, աղաւ հասկանալի կառան ավագային արվեստի ակուններին
իւե կապի այս դրեւորներ:

1790 թվականի դաջն մի վարագույրի վրա Պաշկերված մե հայոց զորամասերն են Պեխական գործիցն: Գործիվանի վերուն, զեղարվարդայթյան մեջ ընդունված ձեով, ամօրեի ռաթայի ներսում Սուրբ Երուզղույթյան Պաշկերն են, որից ներեւ կենս: ռոնում, կանգնած են Գրիգոր Լուսավորիչը, իսկ նաւ ուղուը արք: քր ղիրտով նսած են հայրաթանքն: Գեղարվեսական արեւից քաջի վարագույր Պաշանկան են ճանաչողական մեծ նշանակոյուն են ձեռն բերում շնորհիկ այն քանի, որ թվով մեծով յուրաքանչյուր անձնավորության անունը հերթականութայն գրված են ներեւի արձանագորդայն մեջ: Այստեւ, Սր. Գրիգոր Լուսավորիչ առաջին հայրաթեւ հայոց, Սր. Սիսակեան, Սր. Գրգ: Նեւ, Սր. Դուսիկ, Սր. Սահակ Պարթեւ, Սր. Բաջն Վարդան, ղուս: Նքն Եւսեպիկ, Գրիգոր Մազիսարու, Գրիգոր Պաշկավունի, Ներսես Ընորհայն են այն:

Հայաստանում են հայաբազմ գաղթօջախներում ստեղծված Ա. լեզ փոստի վարչապոլսների ու Իմի օրհանկներով փոփոցներ ներկայացնել զրանք բնուու հարցադրանքի ընդհանուր ձեւեր. Եւ-ուրական Ետարանների բժնական բազմազանությունը, ավան-ուական ժայեներին մեկնաբանման յուրահատկություններ, ու զրեւուրովս են նաե հոգեւու բժնականի ընկալման են վերաբ-ըման այլ ժայգաբոլոն ու ամենիցախնությունը. ուն այնմն հաշկանձախակ Է ժողովրդական արկեւնքն:

ՔՆԱՐԻԿ ԱՎԵՏԻՍՅԱՆ

Հայաստանի ազգային դատախազի
գլխախմբատ

ՄԱՆՈՒԹՅԱՆ՝ ԱՆՆՈՒՄԻՆԵ ԶԵՄԻՆՈՒՄ ԳՄԻՆԱԿԱՆ ԱՅԽԱՏԱՆՈՒՄ

Օրերն Հայաստանի նկարչի տան ցուցասրահներից մեկում բացվել էր Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի եւ ՀՀԸՄ-ի հայորդյալ տների սաների գեղարվեստական ցուցահանդեսը՝ նվիրված Ամենայն Հայոց կաթողիկոս Գարեգին Բ-ի գահակալության առաջին տարեկարծին։

1993 թ. դեռևս Արարատյան հայրապետական թեմի առաջնորդական փոխանորդ Գաբրիելին արք. Ներսիսյանի ջանքերով և ՀՀԲՄԻ ինվանսիտորության, Երևանի քաղաքի երեք՝ ճակխին պիոներ-պալատ, որ արդեն ան գործության էր մատնված, անցավ թեմի ենթակայության տակ։ Բարենորոգչական աշխատանքների և համայնատապան կա- հավորանքից հետո՝ 1997 թվա- կանից, սկսեցին գործել Նորքի, Արաբկիրի և Մալաթիայի ման- կապատանական գեղարվեստ- կան կրթության և դաստիարա- կության այս կենտրոնները՝ «Հայրույրայց տներ» կերական- մամբ։ Սրանց զուգահեռ՝ Զանա- բե ալամյան իր մկրտությունն ստացավ ման («Մանկանկարչու- քյան արվեստի դպրոց»)։ 1999 թվականի դեկտեմբերից կրթո- ւթյանը արդեն գտնվում են Մայր Աթոռի ինվանստ տակ։

Այս կենտրոնների եւ խորհրդային շրջանի նույնատիպ հաստատությունների միջեւ ընդհանրությունների կողքին շոշափելի

են մաւի տարբերությունները։ Նախ՝ այստեղ արվեստի տարբեր ճյուղերի, ժանրերի, տեսակների հետ միասին երեսմանքն ստանում են մաւի հոգեւոր գիտելիքներ, ծանոթանում են Մայր եկեղեցու պատմությանը, ծեսերին, արարողակարգերին և,

երկրորդ՝ որ այս օջախներում
ուսուցումը տարվում է զուտ ազ-
գային արմատների լավագույն
ավանդույթներով:

Նկարչի տանը կազմակերպված ցուցահանդեսը, ոչ միայն գործերի քանակի, այլև որակի առումով, ամենախոստումնալից էր հայտըրդաց տների միլիոնատույց գործունեության: Գունակարչական, քանդակարձական, գրաֆիկական եւ կերպարական արվեստի զանազան ճյուղերին վերաբեռող խառնուրդը:

վոր գործերում գրավիչն առաջին հերթին ոչ այնքան երեխաների բնատուր շնորհն էր, որ անկասկած առկա էր, այլ այն, ինչն այսօր, համար, շատ է պակասում մեր զանապետության դպրոցներում. մանկավարժի հմուտ ու հոգեդիր վերաբերմունքն ու

նվիրումն իր գործի, մանկական անհատականության իրական թեավորման հանդեպ: Հայրյուրեայի յայ գործերի մեջ դժվար էր գտնել գեթ մեկը, որ աղարկւէր իմ սարքովի, հնարովի ընկալման մասին. դրանք բոլորն էլ դիտարկեց գեղուն էլի գույնի ու զգի ինքնատիպ ու հետաքրքիր համադրումներով, կոմպոզիցիոն հաճախ մանկան համար բարդ քվացող լուծումներով, նյութի հստակ, անմիջական մեկնաբանութաւ: *Յուզարկուն*՝ օրհնութիւն

չական, քանդակապետ, խեցեգործական, ինչպես նաև ամպլվածքի բոլոր տեսակներն րնդարկող գործերում փոքրիկ ստեղծագործողները շրայալորեն ներ էին որել իրենց մանկական հոգու երազանքներն ու բռնիքները: Մեզ ծանոթ իրերն ու երևույթները:

Մարինը հնարավոր դարձնելու, արծվից թռչչի թևեր առնելու բարի ու ապրեցնող երեսակայություն, ուր կա աներեր ու լուսավոր հավատ:

Զկամենալով առանձնացնել տներին որեւէ մէկը, քանզի ցուցահանդեսները չկային մնաւ նախադրյալներ, աւանք, որ վերջին տարիներին մեր գեղարվեստական ցուցադրահանդեսն ավելի ազգային ու հայաշունչէ մթնոլորտ հազիվ թէ տեսնո՞ւմք լինե՞նք. քան բերել էին իրենց հետ հայորդայն տներն ու մանրամակարչութեամբ դարձրոք:

Այս օրերում, երբ Հայաստան ներխուժած քաղաքում աղանդներ փորձում են քանդել մեր տան պուրները, հարկ է հիշեցնել եւ նրանց, եւ այն ծնողներին, որոնք ամերկայոլ բոլս են տալիս իրենց զավակներին մուտք գործել այդ աշխարհը, որ հայի ճշմարիտ դիմապատ 1700 տարի կերտվել է Հայաստանյայց Առաքելական Ս. Եկեղեցու կամարների տակ, եւ որ՝ ուրիշ՝ կապաճեմի «հացն ու ջուրը», ցավոր, շատ հաճախ ոչ միայն սպազոգային է, այլ նաեւ մահաբեր: Եվ եթե կամենում եք գտնել դեպի կյանք տանող միակ ճանապարհը, առաջին գոնե փորձե՛ք ձեր երեխաների քայլերն ուղղել հայոթոյաց տների լուսավոր ու առնձնանող աշխարհի կողմը:

ՄՈՒՐԻ ՀՐԵՇՏԱԿՆԵՐ

Նոյեմբերի 11-ին Հայ Առաքելական Սուրբ Եկեղեցին նշեց Սուրբ Գաբրիել Մրփայել հրեշտակապետներին եւ ողջ երկնային զորքին նվիրված տոնը:

Հրեշտակ բառը ճանաչվում է «դաս-գաճակոր»: Բառի իմաստից հասկանալի է հրեշտակների հիմնական դասերը, այն է Աստուծոյ դասգաճակներն ու կարգադրու-թյունները հասցնել անհասներին ու ազ-գերին:

Այդ անեստանելի ոգիների գոյությունը վկայողը անեկից առաջ Սուրբ Գիրքն է:

Ասված հրեշտակներին ստեղծել է ա-րարչագործության առաջին օրը լույսի հետ: Մարդկանց նման նրանք էլ բանակա-նություն եւ ազատ կամ ունեցող էակներ են, բայց ի տարբերություն մարդկանց հրեշտակները չունեն մարմին, այլ զուտ հոգիներ են բարձր բանականությամբ օժ-սված լուսավոր հոգիներ, որոնց բնակա-վայրը ոչ թե երկիրը, այլ երկինքն է: Հրե-շտակները չունեն սեռ, ծնունդ, մահ, մա-կություն, ծերություն, նրանք ստեղծված են մարդկանց սղատավորելու եւ Աստուծոյ ա-րարության նմանակներին ծառայելու հա-մար:

Ասվածաճանցում որոշ հրեշտակներ հի-շատակված են հասուկ անուններով: Այդ անունները բովանդակում են նրանց այն դիրքը կամ ճանաչողությունը, որով նրանք ծառայել են ասվածային սնորհությա-նը, օրհնակ Գաբրիել, որը գլխավոր հրե-շտակապետներից մեկի անունն է, նշանա-

կում է «Աստուծոյ դասկեր», իսկ Միփայել անվան ճանաչողությունն է «հզոր» ըս-նա մարտնչող ելության: Հայտնի են նաեւ Ռաֆայելը, Մնայելը, Ուրիելը: Ի դեպ, Ե-կեղեցու հայրերը երկնային այս էակներին

դասակարգում են հետեւյալ կերպ՝ արո-նաց կարգ, փրկիչներ, սերմիկներ, տ-րություններ, զորություններ, իշխանու-թյուններ, ղեկավարություններ, հրեշտակապե-տներ եւ հրեշտակներ: Այս ինքը կարգերն ա-

ռանձնացված են Աստուծոյ ամենակարո-ղության հասուկ կողմերը փառաբանելու համեմատ:

Երկնային այս զորությունները, ինչ-դեպ են մարդիկ, եթե կամենում են երջա-նիկ լինել, ուրեմն դիտի զորոճն ասվա-ծային կարգադրությունների համաձայն, Աստուծոյ կամին հակառակվելը հրեշտա-կների համար եւս կոտորած է:

Հրեշտակները համարվում են նաեւ դասակարգներ, քանի որ նրանք հովանա-վորում են արարներին ու այդպիսով ծա-ռայում Աստուծոյ: Ավետարանը հասա-նում է, որ յուրաքանչյուր ով եւ հասկա-դեպ մանուկներն ունեն իրենց դասա-կարգ հրեշտակները: Այս մասին ահա թե ինչ է ասում Հիսուս Քրիստոսը՝ մասնա-ցույց անելով մանուկներին. «Ձգույ՛ք ե-ղե՛ք, որ այս փոքրիկներից մեկին չա-համարեմք, ասում են ձեզ, որ երկնում նրանց հրեշտակները մեծապես ծա-նում են երես իմ Հոր, որ երկնում է...» (Մատթ. 17/10):

Սուրբ Գրքի վկայությամբ նաեւ յու-րաքանչյուր ազգ ու անձն Եկեղեցի ու-նեն իրենց դասակարգ հրեշտակները, ո-րոնք ասվածային նախախնամությամբ մարմնացում են:

«Հրեշտակներ», Ազնեսա Կիրակոսյան, 9 ս.

ՅՈՒՐԻ ՍԱՀԱԿՅԱՆ ԻՆՏԵՎՅՈՒ

*Մոլորակը կրորակ է:
Կրորակն է մոլորակը:*

*Գրառքը գրառապիւն,
Գրառապիւն գրառքով,
Գրառք գրառքի քրքիւն երկար
եւ անգրառքի... գրառքի:*

*Երես կրորակ
աւրսն՝ բորս քէ:
Երես բորս է աւրսն՝
կրորակ քէ:*

*Ճանր շառիւն առաջ՝ շառ,
Կ ինձ՝ շառն անշառ:
Ճանր անշառն, շառն առաջ,
Ո՞նք անշառն է, էլ ի՞նչ շառ:*

ՃԱԻՉԱՅՈՒՆ

ՔՐԵԿ-ի գեղանկարչական խմբակի սաներն իրենց աշխատանքների զոդ-րիկ ցուցահանդեսով յուրօրինակ ընծա մատուցեցին Ամենայն Հայոց Վեհա-փառ Հայրապետին՝ գաղափարության առաջին արեւոտնի առթիւ: Փոքրիկնե-րը, իրենց ուսուցչուհու՝ Արեւիկ Սկր-չյանի ղեկավարությամբ, ջանք չէին խնայել, որպեսզի Վեհափառ Հայրա-պետին մատուցվելիք անակնկալ դաս-ածի տոնական մթնոլորտին ու առնա-

հեղինակները:
Ցուցահանդեսի մասնակիցներին բացման խոսքով ողջունեց ՔՐԵԿ-ի վա-րիչ-սնորհ S. Սակար վրդ. Հովհաննի-սյանը: Իսկ S. Ներսես արք. Պողոթա-յանն իր օրհնության խոսքը շարունակեց անբախտից հիացմունքի արտահայտու-թյուններով:

Եական չէ, թե գուցե ու զօր թրիռն զգացող այս փոքրիկներից բանիսն է ա-րդապ մեծ նկարիչ: Կարելուք այն է, որ

«Սուրբ ծնունդ» (խմբակային աշխատանք)

նային օրվա հաճելի տոնադրությամբ:
Դեռեւս չի լրացել խմբակի ստեղծ-ման մեկ տարին, եւ այս կարճ ժամանա-կահատվածում փոքրիկ նկարիչները հաս-ցրել են յուրացնել ոչ միայն նկարչական արվեստի որոշ գաղափարներ, այլեւ ծանո-թանալ ասվածաճանչյան դասություն-ներին ու սեփական ընկալումները հան-ձնել թղթին: Նրանց գունեղ աշխատանք-ները մասկերում են եւ ջրիեղելի դաս-ություններ, եւ Տիրոջ Սուրբ ծնունդն ու հարությունը, հրաշագործություններն ու համբարձումը: Փոքրիկներին հոգեհարա-զատ բեմաներից են նաեւ հայրենի երկրի բնությունը, որովհետեւ ինչպե՛ս են նաեւ ծնունդավայրի բնաշխարհն ու բարի

նրանք վաղ տարիքից առնչվում են գեղեցի-կին, եւ դա միաժամանակ դասեր առնի է հոգեւոր աղբյուրը:

Ի դեպ, խմբակի սաներից բաժնի ի-րենց աշխատանքներով մարտերաբար հյու-րընկալվել են «Միտ մոլորակի» ցուցա-րահում: Այնպես որ, նրանց նախախիտու-թյուններն ու երազանքները հայտնի են մեր ընթերցողներին: Ուստի «Միտ մոլորակն» իրեն իրավունք է վերադասում ընդհանուր-րեւել փոքրիկներին, անդամակ հույսահա-նդի կարողացությանը, նաեւ ընթերցողնե-րի կողմից:

Ասվածային ընդունումն ու Տիրոջ բա-րեխան մեր թող մեծապես ուղեկից լի-նեն ձեզ:

«ՄԻՐՈՒ ՄՈՒՐԱԿ» ՀԱՐՈՅԸ

**Եթե աշխարհը փոխելու
հնարավորություն չկեր,
ի՞նչը կփոխեիր:**

Պատասխանել են Երեսանի
թիվ 104 համարակրթական
դպրոցի սաները:

Այնպես կանգնի, որ ամեն մարդ
հավասար Աստուծոյ, զգար Նրա
ներկայությունն ամեն դասին:
Ու որ մարդիկ չխաբեին, չդա-
վաճանեին միմյանց, այլ համե-
րաշխ լինեին:

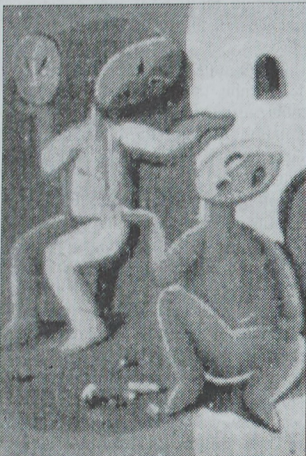
Լուսինե Հարությունյան
(14 s.)

Ամենից առաջ կփոխեի մարդ-
կանց փոխադասությունները՝
մարդկանց մեջ սերմանելով բա-
րի զգացմունքներ բոլորի նկա-
մամբ: Կվերացնեի բռնությունն
ու չարությունը:

Ամարա Ստեփանյան
(15 s.)

«Կոմանդոս» հասարակական կազմակերպությունը վերջերս արվեստասեր հանրությանն էր ներկայացրել մի գողտրիկ ցուցահանդես «Զենք եւ վրձին» խորագրով: Հայաստանի նկարչի ժանր սարիների

ընթացում բացված հազարավոր ցուցա-
հանդեսների ժամում այս մեկն ուրիշ հն-
չեղություն, ուրիշ խորհուրդ ուներ:

Ղափիճիքի դռնից ներս մտնելուն դեմ
մասքերուն եմ մամանափող մեկ այլ ցու-
ցափանդես. որ կրկին հյուրընկալվել ե-
լայս ցուցադաստիւն ուրիշ 15 սարի առաջ՝
«Հարթակայի 40 սարին» ճնմակաւարտ-
բայան Երջանակներուն. երկու մամանափող
ցուցափանդես, գեղեցիկ երկու աւախի
դուռուրուն՝ լույսի ու խաւարի, բերկրա-
ւի ու շնորոյթան, ամօտուին ու ցաւի, կա-
րեկցոյթան ու խոնարհուին՝ մեկը մյու-
սին հաջորդող, մեկը մյուսին փոխարի-
նող գագաղորդումներով: Առաջինից հայ-
երենակալ Պաշտադարունն զոհված վրաշի-
նորի ստեղծագործութիւններն են երեկ-
յաջանուն համրուող զափին, երկրորդը
արտալիպան:

Արցախյան տարը ազատամարտիկ, տար ընդհատված կյանք, տարը ներքնցանքի ու արարունքի աշխարհ... Դժվար է ասել,

Ի՞նչ այս երևույթներից ամփոփ կադանսալուք, որոնքստիճառ հայս երկրպագընը կարհչ, ամփոփ կընքն կյանքի մեկ այլ ուղի, եք չկանքի հայերեն, սակայն վա-սակ ենք, ու Գրանքից յուրամանչըրը կարդեր յույն կերտ, ինչոքն ընքնց մա-րի վաան զերգույն արմիք: Աճեռնե արցալալից հերտամարսու միայն կա-րեն Ձանանյանը, Արթուր Յակոբյանը, Սի-մոն հուսաբայրյանը, Գեուրգ Յանարժու-մյանը, Ման Դեռսուրյանը, Համա Սարիք-

կյանը, Կազգեն Գյուլազյանը, Կաչազան Կարադիտյանը, Արթուր Ղարիբջյանը, Սուրաբ Գալստյանը, Ներսի Ղարսիբյան, քիչ են մնամաքերը փոխարինել էին զենոժ, որ Կազաժոր մեկնել էին հայրենի հողը ղազաժանելու: Այս ազնվաքար, հոգե- լույս ղազանը միայն մեկի զենեռալ Ար- կալի Տեռ-ժաղեթաժանի (Կոմանդոս) զենիժորեն էլ, եր ղազահալաժ ղե, որ մանեժժ զենեռալը լիմուժ էր ցուգարա- հուժ ասես մեկի-մեկի փոխարինելու իր հեղհեժի-սոսենիք:

Ի ծարս զոհված այս ազասանահիկ-
ների գործերի՝ ցուցադրությունում սեղ էին
գտել նաեւ համադրեւթյան անվանի

Արաչիչ, եւսանիշ գեղարվեստական ինս-
տիտուտի որդիներ Մկրտիչ Պետրոսյանը և
սեղանագործությունները: Մի առաջ կանգնե-
լու եւ աշուճու, «Ի՜նչ կաղ ունի անվանին»
Մկրտիչը գոհավոր ճակատներով հեծ: Պե-
տրոսյանը հուժուժ է ցուցադրության հե-
տոք խորագիր հանդիսացող Արաչիչի
խաղը. «... եւ որդուս վրձնով» Մկրտիչը
խայթալով սահուն է մեկ հոր, մեկ որդու
ճկարների վրայով: Ու հասկանում է, որ
մարդկային կյանքի իչ եթեարկվում որեւէ
հասակ բանանելի: Շնորհիվ էլ համա-
րել, որ ճնողների կյանքը բարունակվում է
գավակների մեջ: Սա մարդկային ճամա-
քանությունն էւ արդար է: Սակայն անվա-
նի Արաչիչը գործերում, առես, իր բարունա-
կություններ է գտել եւ գոհված որդու՝ Մե-
սի ծնադրից: Սա աղբյուր, աղբյուրակներ

լու խորհուրդ է. կյանքում, արվեստում թե մահերում, միեւնույն է՝ նոսրացող շարժերը դեմք է համալրվեն:

Տուգարահից դուրս եւ գալիս ծանր խոհեով, բայց նաեւ մի լուսավոր ու ճակատագրողությամբ, որ նահապետները սուրբ են՝ լինեն հանուն հայրենիքի թե՛ հավատի, ասել է թե՛ հանուն վսեմի, գերաժեքի:

ՀԱՍՄԻԿ ՍԱՀԱԿՅԱՆ

ԽՐՐԱԻՆԵՐ.
ԹՌՈՒՆՆԵՐ
ԱԳՈԱԿ

Արեւմտավորողական շահ երկրների ավանդույթներում ագռավով համարվել է մահական, կորսիս, լիաքեռեքանքի խորհրդանշան, իսկ մնացյալ աշխարհում այդ թռչունը, թերեւս, չունի նման որակում։ Եվրոպայում, հավանական է, նման վերաբերմունքի ձեւավորվել է կելտական դիցաբանության ազդեցությամբ։ Ըստ ավանդության՝ կելտական լիաքեռեքանքի ասավազանից Սորիզանին, Նեմային և Բաղբին ուղեկցում էին ագռավների երանները։ Այստեղ չի բացառվում նաեւ վիկինգների լիաքեռեքանքի ասավազ Օդինից անբաժան հուզիկն և Մունին ագռավների լիաքեռեքանք։ Սակայն այս վերջին դիցաբանական զույգ ագռավները, բացի նրանից, որ անդրբրիտյան կամայից լուրեր էին հաղորդում, այլեւ խորհրդանշում էին այնուհետ կառուցողական հասկացություններ, ինչոփսիս են միջհոլո ի հիշողությունը։ Սակայն եվրոպական ավանդույթներում ագռավի խորհրդանշուք են երկակի բնույթ է ունեցել. որովեւ մնացորդներով սնվող թռչունը՝ ագռավը համարվում էր անմահոր, բայց միեւնոյն ժամանակ արտաշայտւմ էր նաեւ խորաթափանցություն՝ հազվի առնելով այն լիաքեռեքանք, որ Նոյի՝ արարանից բաց թողած ագռավն անկոսուն թռավ այնքան, մինչեւ գտավ ցամաքն ու մնաց։

Ազգավրդ հիմնականում համարվել է արեւի եւ մարգարեության խորհրդանիշ. Գրա խիստ սեւ փետուրները հնամալութիւնն են զվել, մյուս քոչունների համեմատութեամբ, արեւին առավել մոտ քոչիներ գործելու:

Նա համարվում էր Աղդուրի եւ Աֆիհայի լրաբեր, Սփսա արեւի կտուխ խորհրդանիշ: Չինաստանում եռոստի ազգավը Շու տոհմի խորհրդանիշ էր, ինչդէս նաեւ արեւաստի, գէնիքի եւ արեւամուտի: Թե՛ Չինաստանում եւ թե՛ ճաղոնիայում ազգավը ընճանեկան սիրո խորհրդանիշ է: Աֆրիկայում եւ մի շար՝ այլ վայրերում ազգավը համարվում է այս եւ այն աշխարհների միջեւ կապավոր, որն զգուցանում է վաճան մասին, իսկ Յուդսիայիւ Ամերիկայի հեղկացիների մոտ ազգավը համարվում է խորամանկ ու խաբէրա եւ այդուիսի վարագօծով էլ տեղ է գտել նրանց բազում հեփաքներում: Կանադական Նւխիտներն ազգավիւ համարում են իրենց ժողովրդի հայրն ու արահիշ, եւ ազգավիւ սղամեղը համարվում է վաճան: Ամերիկյան ազգավների տարաեսակները, որոնք աղում են երամներով եւ սնվում են հասիկներով ու միջատներով, ունեն դրական, նոյնիսկ հերոսական վարկանիշ, ինչդէս օրինակ՝ Տլիքգասի հնդկացիների լեգենդներում, ուր ազգավը համարվում է արեւայի, կառուցողական թշուն:

Ամերիկյան եւ ավստրալիական առաջադեմներուն ագրավի սեւ փետուրները համարվում են լուսա-
հակամարտութիւն. սեւ զոյցն այստեղ էական ոչ մի
նշանակութիւն չունի:

Ազգավրը քիստոնեական խորհրդանշային հա-
մակարգում եւս ունի երկակի իմաստ. ազգավրերը
կերակրել են եղիա մարգարեին եւ ուրիշ շատ քիս-
տոնյա անաղասականների:

Հայ եկեղեցու հայրերի խորանների մեկնություններում սեւ ազդավր համարվում է Եսափի ազգը կամ Բաղամ սուս մարգարեն:

ՀՈՒՅՍ ԱՐԹՆՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՎԵՐԵԼՔԻ

ԵԹՂ-ի ասվածաբանական ֆակուլտետը Հայաստանում միակն է որոշ այդուխիկ: Նորաբաց ոչ միջակայան մեծ ու փոքր համալսարաններից է: ոչ մեկը չուի այս ֆակուլտետը. ասեմք իրար բոլորում է այն չէիք համար է նախընտրել: Լ-ին հայտով ֆակուլտետ ընդունվողների թիվը արեւել չի անցնում 10-ից: Մյուսներն ընդունվում են լուսահաբար՝ այլ ֆակուլտետների համար արմարար գնահատականներով: Ու Լ կիսամյակում 60 ուսանողից 35-40-ը սովորաբար ֆակուլտետը փոխելու դիմում է ներկայացնում: Շաէի սրբագրիչ որումամբ՝ Լ կիսամյակում այս դիմումները չեն ընդունվում, իսկ Ու կիսամյակում դրանց թիվը 2-ի է հասնում սովորաբար: 16-17-ամյա լուսանիներին, որ սկզբում նույնիսկ անաշու են առել, որ իրենք ասվածաբանական ֆակուլտետի ամեն է, ֆակուլտետն այդ լուսն ժամանակաբանում, իհրալի, հրաբորում է:

Իր սամերին որեւէ բան չստիպելը ֆալսիֆեստի հիմնական սկզբունքներէն է: Պատահանիքի իրենց կրթօրհանի հանդէպ տրամադրվածութիւնը փոխելու առաւելագոյն զգույշ, հասուն ծակավառ խաղահայանութիւն է իրենցնում: Չկան իրադարձվախոսական բարոյներ, դրասաղիի ծծմարտութիւններ, սփունների, բանակների արդյունում են հաստատում այն ու-

դիդ հիմները, որոնց վրա բաժրանում է ֆրիսոնեական կրթության կառույցը:

Գիտենք, որ Հայ եկեղեցին Պատմության ոլոր ընդգրկումն չի եղել առանձնացած, մեկուսացած կառույց. այստեղ են խաչվել են կրթական, եր. մշակութային, են դաստիարակման, են ճշտագիտական-խաղաղական ոլորտների ուղիները: Եվ այսօր Հայ եկեղեցու Պատմությանը ծանոթանալ կհամարվի ընդգրկել հայոց Պատմությունն ամբողջովին:

ԵՊՀ սասվածաբանական ֆակուլտետի ղեկավար մեր աղայգա՜ Յայ եկեղեցու յայնուրայն ուսուցիչներն են։ Յայ եկեղեցու յայնամանակուրայի արծեներին առավելազույն հաղորդ դարձնելու նղայնակով՝ Շահե արգազանն ամեն եարբա՜ Ի ե Ո կուրսերի ուսանողներին համար Յայայնասանի վաներից ու համալսարաններից մեկին սեղում եւ հանգանմանայից ծանոթանալու հնարավորոյթուն եւ սեղծել։ Թերես ամենից զայս ուխտագաղաղոյրոյններն ու գիշարակներն ի ընդամենը մի բանի անումս սասվածաբանի մասնագիտոյրոյնը սաներին սիրելի են դարձնում։ Ու արդե՛ նրանց ինդրանով կազմակերպվում են ավանդույթ դարձած հավախական մկրտոյրոյնները Գեղարդականում։

70-ամյա հոգեւոր թմբիրիզ ողջ

ազգին դուրս բերելու ճանապարհին իր սաներից մեծ տղասումներ ունի ֆակուլտետը։ Ավարտելով նրան օտանալու են ուսուցչություն, դասավանդություն իրավունք, համալսելու են ԶԲԿ-ի անդամներ, զբաղվելու են իր փրկարարյան հոգեդուր եւ մշակութային նվաճումների՝ խորհրդային մեկնաբանություններից գերծ, ճգրից ղեկավար վերակազմավորվ, ինչը, սակայն, չափ ավելի ընդգրկուն խնդիր է կարոն համադասախան մասնագետների հետ համագործակցություն։

Փոխդեկան որն Բալաշյանը վստահորեն ասաց, որ ոչ հեռավոր ապագայում սաները կարողացան են լաւ հոյսեր: Առաջին շրջանավարձներն արդեն իսկ սկսել են իրենց հոգեւոր գործունեութիւնը. բարի ե՛րթ նրանց եւ մյուսներին:

ԿԱՐՄԵՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆ

ԵՂԴ-ի ասֆալտաբանական ֆակուլտետի ուսանողներին համար հեծարհրի դրսևախախտություններ կարգադ ֆրանսիացի որդհետու ժան Բաշիա Պիեր: Եա հաղթանակայի խոսեղ Շնորհի վարդաեանուբան մասիի, դասախախեղ ուսանողներին հուզող հարցերին: Դասախախտություններ ֆրանսերենից բարձրամուտ ե ֆակուլտետի եղևան Տ. Շաեի աղ. Աեմեյանը, որի անմիջական նախաձեղնությամբ այսօրիսի հանդուսանողներ հանախակ ե կառախախտություն:

ՔՐԻՍՏՈՆՅԱ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Կրոնական, նավարկային, լրատվական երկաթաբաբեր
Հիմնադիր՝ Մայր Աթոռ Սուրբ Եղմիածին
Հրատարակիչ՝ Ս. Եղմիածնի Քրիստոնեական
 դաստիարակության եւ ֆարզդության
 կենտրոն

Գլխավոր խմբագիր՝ Աստղիկ Սամբուցյան
Գրանցման վկայական՝ 624
Խմբագրության հասցեն՝ Գ. Վաղարշապատ, Ս. Գայանե
Եկեղեցի, Քրիստոնեական
դաստիարակության եւ
հարոգչության կենտրոն

հեռախոս՝ (0+31) 56780

Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի տղարան

Ստոր. է տղագր. 16. 11. 2
Տղաֆանակր՝ 2500

Գինը՝ 50 դրամ: